

RESSENYES

Sonsoles Hernández Barbosa, *Vidas excitadas. Sensorialidad y capitalismo en la cultura moderna*. Vitoria-Gasteiz: Sans Soleil Ediciones, 2022, 275 pp.

Els que ens interessem pel segle XIX estem d'enhorabona. La recent publicació de l'obra *Vidas excitadas. Sensorialidad y capitalismo en la cultura moderna* de Sonsoles Hernández és sense cap mena de dubte una de les novetats editorials més estimulants que s'han publicat recentment sobre el segle que va assentar els fonaments de la cultura moderna. I ens hem de felicitar doblement. No només pel fet del poder tenir entre les mans un estudi d'un gran rigor intel·lectual, sinó també per poder accedir a través d'aquest a problemàtiques, materials i marcs teòrics que sovint ens arriben primer (o únicament) en anglès. A més, ho fa presentant i enllaçant idees complexes amb una fluïdesa i claredat que ens permet gaudir realment de la seva lectura.

Publicat per l'editorial Sans Soleil, a *Vidas excitadas* Sonsoles Hernández estudia el protagonisme creixent que el marc sensorial i l'estimulació dels sentits van adquirir durant el segle XIX per entendre l'adaptació, seducció i definició de l'individu modern a l'alba de la societat de consum capitalista. Per desenvolupar aquest plantejament, Hernández estructura la seva obra en vuit capítols que presenten diferents eixos a través dels quals es va configurar la nova sensibilitat, dedicant una atenció especial a l'anàlisi de la cultura material fruit de la industrialització: a través de les seves pàgines serem testimonis de l'aparició de nous objectes (joguines òptiques, cromos, caixes de música), espais (grans magatzems, exposicions universals) espectacles (panorames, atraccions de fira), disciplines i dispositius (la imatge publicitària, el màrqueting moderns) que van transformar progressivament i constant el marc sensorial quotidià des dels grans espais públics fins a la intimitat de la casa burgesa.

El primer capítol presenta a mode d'introducció (*La modernidad, cultura de los sentidos*) les seves eines d'anàlisi i els debats en els que se situa. Si el segle XIX ha estat sovint estudiat des del prisma dels estudis visuals, Hernández situa el seu treball, com el seu títol i objectius deixen entreveure, en el marc dels estudis sensorials (*sensory studies*). La corporalitat, els sentits i la cultura material seran els pilars que vertebrin totes i cadascuna de les conclusions i idees que ens presenten al llarg del text. Aquest ancoratge metodològic permet oferir una perspectiva molt més àmplia i també més rica i complexa de les transformacions que van tenir lloc durant el segle XIX, un segle especialment polièdric i calidoscòpic.

Entrem en matèria en el segon capítol (*Los grandes almacenes: comerciando con el placer sensible*). En aquest, proposa entendre l'adveniment dels grans magatzems a les metròpolis modernes com a perfectes laboratoris on posar a prova la potencialitat dels sentits (a través de la creació d'atmosferes, la disposició de les vitrines, l'exposició de productes, l'acceleració de la moda, etc.) per atraure i crear nous consumidors i, molt especialment, noves consumidoras. Les estratègies de venda apel·laran en endavant a la relació física i emocional que s'estableix amb producte, privilegiant la dimensió estètica de l'objecte que ja no s'adquireix per necessitat, sinó per desig, a vegades fins i tot compulsivament. De manera paral·lela, el tercer capítol (*El nacimiento del marketing de masas. La imagen a la búsqueda de la empatía*) analitza el sorgiment de la publicitat moderna que, bevent de les teories de la hipnosi i la suggestió, va dirigir els seus esforços per crear imatges amb un gran poder de seducció per d'atreure, capturar i manipular l'atenció dels individus, dirigint-los a la compra final.

El quart capítol (*Pasen y vean. Estimulación sensorial en la cultura del ocio*) estudia la cultura de l'oci, que es va veure transformada amb la gran eclosió dels panorames. Les grans rotondes immersives van proporcionar noves experiències de registre, reproducció i substitució de la realitat, de simulacre. Hernández presenta aquí els resultats de la recerca d'arxiu que li ha permès reconstruir l'atracció del Mareorama de l'Exposició Universal de 1900, un espectacle multisensorial que simulava un creuer pel mediterrani, amb estímuls no només visuals, sinó també sonors i olfactivs que integraven el cos de l'espectador en una vertadera experiència de realitat virtual. Mentre els panorames seduïen el públic en grans esdeveniments urbans, diferents dispositius i joguines es donaven cita a l'entorn privat del saló burgès. El cinquè capítol (*Cultura material para la sensibilidad en el entorno privado*) explora així la popularització d'objectes com el poliorama panòptic, el taumatrop, el fenaquistiscopi o el calidoscopi, així com les caixes de música i les pianoles, que es van encarregar d'oferir noves experiències d'oci tecnològic interior tot estimulants la vista i l'oïda, però també el sentit del tacte i la motricitat: «el hogar se constituye así en una escuela de entrenamiento, el espacio para una enseñanza lúdica e informal de los sentidos» (p. 189)

Si fins aquí hem vist les condicions creades per l'estimulació dels sentits en el marc de la societat de consum ja sigui a través dels nous espais comercials, la publicitat, el temps d'oci o l'interior domèstic, els capítols sis i set s'ocupen de les reaccions personificades a la nova sensibilitat. D'una banda, a finals del segle es comencen a registrar per primer cop patologies (malestar, ansietat, neurosis, problemes d'atenció) relacionades amb la hiperestimulació constant de l'individu en el nou marc urbà. El sisè capítol (*Patologías de la sobreestimulación: una lectura a partir de Georg Simmel*) n'estudia les seves conseqüències a través del pensament del sociòleg Georg Simmel (1858-1918). D'altra banda, el setè capítol (*El dandy o cómo singularizarse a través de los sentidos*) estudia el sorgiment de les figures del dandy i l'esteta com a reaccions voluntàries que sorgeixen en oposició al marc que ja s'ha configurat com a convencional

i que busquen singularitzar-se. L'esteta i el dandy faran del culte als sentits el seu modus vivendi. Una reacció, però, que acabarà sent absorbida pel propi sistema en forma de nous objectes de consum. Tot i això, les seves experiències i batalles ens recorden que tot sistema no s'imposa de manera uniforme, estable i omnipotent, sinó que és fruit d'un procés dual, contradictori i ambivalent de negociació i resistència, ple de bifurcacions i reversos: «el proceso por el que el individuo es seducido no debe darse por supuesto» (p. 242).

El vuitè i últim capítol (*Repensar el individuo moderno a través de los sentidos*) tanca l'estudi a mode de conclusió, on de manera brillant després d'una síntesi de les idees exposades, saltem del segle XIX al segle XXI per entendre la reconfiguració dels sentits també en el nostre món ja post-pandèmic. Les seves paraules ens recorden la importància de rellegir, historitzar i problematitzar els fonaments de la cultura moderna per entendre el nostre present. En definitiva, creiem que no exagerem si diem que Sonsoles Hernández dialoga aquí amb obres de referència que han pensat el segle XIX i la modernitat (pensem en Jonathan Crary, Vanessa Schwartz, W.J.T. Mitchell), oferint-nos un estudi que ja és imprescindible per entendre un segle i unes condicions de les que en definitiva en som hereus.

Celia Cuenca Córcoles
Universitat de Barcelona